

»Ptiči Šaleških jezer in okolice« Intervju z dobitnikoma nagrade Zlati legat

//Marjana Ahačič

»Žlahtna mešanica strokovnega in poljudnega dela,« je v obrazložitvi letošnjega Zlatega legata, nagrade, ki jo DOPPS podeljuje slovenskim ornitologom za najboljše delo s področja ornitologije, objavljeno v preteklem letu doma ali v tujini, pojasnila strokovna komisija. »Primerno je tako kot vir strokovnih podatkov, kot tudi vir motivacije ljubiteljev ptic.« Kako tudi ne, ko pa sta avtorja **Janez Gregori** in **Dare Šere** tudi sama oboje: strokovnjaka in odlična poznavalca ptičjega sveta, a tudi neizmerna ljubitelja narave in ptičev še posebej. Zlatega legata sta dobila za v letu 2005 objavljeno delo *Ptiči Šaleških jezer in okolice*.

Več kot desetletje raziskav in popisov

»Osnova zapisov o ptičih Šaleških jezer in okolice so favnistični popisi, ki smo jih med letu 1994 in 2004 opravljali v času prezimovanja, spomladanske in jesenske selitve ter v času gnezdenja,« sta povedala Janez Gregori in Dare Šere, ki sta več kot desetletje proučevala tamkajšnji živi svet, posebno pozornost pa seveda posvetila pticam, tej »najbolj vpadljivi skupini vretenčarjev, ki so obenem tudi dobri pokazatelji življenjskih razmer v okolju,« kot pojasnjujeta v knjigi.

Janez Gregori in Dare Šere sta območje raziskovala in popisovala za Prirodoslovni muzej Slovenije v okviru projekta sanacije opuščenih območij premogovnika Velenje. Ker gre za na udorninsko območje, lahko preberemo v knjigi, se je kot najbolj sprejemljiva po-

kazala možnost, da bi predel po predhodnem naravovarstvenem ovrednotenju in s čim manjšimi posegi razglasili za zavarovano območje, krajinski park Škale. Vsaka druga oblika sanacije območja bi bila v obdobju, ko se premiki zemlje še niso umirili, negotova, stroški posegov pa veliki in nepredvidljivi.

Ljudem je treba pokazati lepe stvari

»Predvsem sva želela, da bi bila publikacija favnističen pregled in obenem zanimivo branje za vse ljubitelje ptic in narave. Vedno namreč poudarjam, da je treba ljudem pokazati lepe stvari, ne le smetišč in degradiranih okolij. Tako naravo spoznajo, se nad njeno lepoto navdušijo in jo začnejo ohranjanjati,« pojasnjuje glavni razlog za to, da je več kot desetletje raziskav življenja na območju Šaleških jezer kronala tudi privlačna in s podatki bogata publikacija, Janez Gregori.

»Šaleška jezera – Škalsko, Velenjsko in Družmirsko – so vsa antropogenega nastanka. Kot posledica premogovništva so se tla na tem območju ugrezala in zalila jih je voda. V premogovniku so razmišljali, kaj storiti s površjem nad opuščenimi rovi, glede na to, da je zaradi globokih razpok in ugreznin lahko nevarno za ljudi. Vesel sem, da so se odločili, da stvari v glavnem pustijo takšne, kot so, uredijo sprehajalno pot in preprečijo dostop do nevarnih delov, naprej pa naj narava naredi svoje. Področje je zato izjemno zanimiv habitat dvoživk – toliko jih na enem prostoru nisem videl pogosto, tako po številu kot po vrstah. Škoda, da so mnoge mlake, ki so nastale z ugrezanjem in so bile polne življenja, odstranili,« je še razložil.

»Knjiga je nastala zato, ker nismo raziskovali le eno leto in ker je tisto, kar je nastalo kot posledica opazovanj, daleč presegalo okvire običajnega poročila. In naši naročniki so se strinjali s tem, da knjiga izide, celo več, pozdravili so idejo,« dodaja Dare Šere.

1: Janez Gregori, soavtor knjige »Ptiči Šaleških jezer in okolice«, ustanovni član DOPPS, na terenu na otoku Pagu
foto: Dare Šere

2: Dare Šere, soavtor knjige »Ptiči Šaleških jezer in okolice«, ustanovni član DOPPS, med opazovanjem ptic na Brniku.
foto: Dejan Grohar

3

3: Vsa tri Šaleška jezera, Škalsko, Velenjsko in Družmirsko, so nastala ob ugrezanju tal zaradi premogovništva.
foto: Janez Gregori

4: Rumena pastirica (*Motacilla flava*)
foto: Dare Šere

4

»Tudi domačini so jo lepo sprejeli; ne le knjigo, ves projekt sanacije območja. Na začetku nihče ni prav dobro vedel, kaj bo iz tega nastalo. Teren okoli jezer je bil praktično neprehoden, zdaj so ponekod speljane sprehajalne poti, pa tudi ptice je mogoče lepo opazovati – navadile so se na stalno prisotnost ljudi.

»Na začetku je bilo med domačini morda čutiti nekaj nasprotovanja, predvsem glede na to, da se je govorilo o nastanku novega krajinskega parka,« se spominja Janez Gregori. »Kakršnokoli omejevanje pa ljudje hitro razumejo kot grožnjo. Prebivalci so na primer želeli imeti cesto med Škalskim in Velenjskim jezerom, zdaj pa moraš do tja hoditi naokoli in še čez hrib. Mogoče na srečo se na urejeni sprehajalni stezi včasih pojavijo globoke razpoke ... Tako so ljudje sami lahko ugotovili, da zamisel o cestni povezavi ni bila najboljša.«

Obdobje sprememb (Z začetkom urejanja gre živelim samo še na slabše!)

Janez Gregori: »Ko smo začeli, je bilo vse bolj divje, potem so območje začeli urejati; posebej del med Škalskim in Velenjskim jezerom, ki danes služi rekreaciji. In s spreminjanjem okolja se je spreminjalo tudi življenje v njem. Na začetku je bilo Velenjsko jezero tako rekoč mrtvo, saj je bila vanj speljana voda, s katero so iz TE Šoštanj na deponijo plavili pepel. Starejši se še spomnimo, da so naše mame ribale z lugom, ki nastane, če v vodo daš pepel ... Voda v jezeru je postajala vse bolj lužnata, tako da okoli leta 1994 v njej praktično ni bilo nobenega življenja več. Ko so kasneje vodo, s katero so splakovali pepel spravili v zaprt sistem in začeli vračati nazaj v elektrarno, si je opomoglo tudi jezero. In potem so začele prihajati nazaj tudi ptice: vrnile so se ribojede vrste. Zdaj na jezeru spet srečujemo kormorane, številni so čopasti ponirki, ob bregovih se spreletavajo vodomci, ki jih v začetku nismo

niti videli, zdaj slednji dve vrsti tam celo gnezdit!« Sta se katere vrste še posebej razveselila, vprašam. »Ptičar najprej naredi osnovni popis, potem pa se veseli vsake dodatne vrste,« enostavno odgovori Janez Gregori. »Zame je bil veliko odkritje kupčar, ki zdaj gnezdi na deponiji pepela. Pa mali deževnik, ki smo ga našli na malem koščku proda in ga sicer največkrat vidimo na prodiščih ob rekah!«

»Biotop se je spreminjal in bil sem vesel vsake vrste, ki je do tedaj nisva odkrila,« se strinja Dare Šere. Že sam spisek vrst – kar 215 jih je – pove, da je v Sloveniji malo lokalitet, ki po pestrosti ptičjega sveta presegajo Šaleška jezera z okolico. »Pa so se kljub temu, ko sva že končala s popisom, pojavile še nove in nove! To je dokaz, da je za pregled avifaune območja eno samo ali dve leti popisovanja odločno premalo. Ko sva bila že prepričana, da pozna vsako ptico, ki tu živi, se je pojavilo še deset novih vrst!«

Narava gre svojo pot

Dare Šere in Janez Gregori pripovedujeta, da sta ptice ob Šaleških jezerih v času gnezdenja in intenzivnega preleta popisovala celo dvakrat mesečno. Če seštejeta vse ure, ki sta jih preživela tam, bi se jih nabralo za nekaj let, zračunata na hitro ... Torej sta postala dobra znanca tamkajšnjih domačinov, vprašam?

»O, so prihajali,« se nasmeje Dare Šere. »Nekoč, ko so naju »zalotili«, da sva ujela dva laboda, so bili kar malo napadalni. Prišli so in naju resno vprašali, kaj delava. Ko so ugotovili, da sva enega laboda rešila trnka, ki se mu je zataknil v kljun, drugega pa ribiške vrvice, v katerega se je popolnoma zapletel, so postali precej prijaznejši. In kasneje so naju tudi poklicali vedno, kadar so v zvezi s pticami potrebovali kakršnokoli pomoč.

5

6

»Zdaj je tega nepreklicno konec,« pripomni Janez Gregori. »Ostali pa so lepi spomini na čas, ko sva spremljala sanacijo jezer in okolice. Žal mi je, da se ni uresničila ideja o krajinskem parku. Očitno v lokalni skupnosti ni bilo prave podpore. Ljudje se vedno bojijo, da jih bo nekaj preveč omejevalo. Zdaj je torej tam rekreacijsko območje, ob Velenjskem jezeru celo manjše igrišče za golf. Nama se je vedno zdelo, da golf nekako ne sodi tja. Ne le z naravovarstvenega vidika, upoštevati je treba tudi socialni element, se mi zdi. V svetu ga že: ne moreš postaviti mondenega igrišča za golf zraven naselij, kjer se marsikdo še srečuje z revščino ...«

»Toda druga stan jezera je nepristopna. Tja ne moreš brez dovolilnice. Zaradi številnih udrtin je lahko nevarno. In tu gre narava svojo pot,« doda Dare Šere.

Pred novimi izzivi

Koliko časa pa je nastajala knjiga, še vprašam. »Predolgo,« z iskrivim nasmeškom odgovori Janez Gregori. A dodaja, da jima hkratno delo dveh avtorjev ni predstavljajo nobene težave. »Eden napiše, drugi kaj predlaga, spremeniš, vključiš pripombe ... in gre.«

»K sreči se je v času nastajanja knjige in popisovanja začela uporabljati tehnika digiskopije. Že na začetku popisovanj sva imela teleskope, ker brez takšne opreme na terenu, kjer je od ene do druge strani jezera 2 km, enostavno ne moreš. Zato imava veliko dobrih originalnih posnetkov,« je pojasnil Dare Šere.

In kateri so novi izzivi, ki vaju čakajo zdaj, še vprašam za konec (se mi je samo zazdelo, da sta se pomenljivo spogledala in za hip pomislila, če bi po resnici odgovorila na to vprašanje?) »Bom povedal, čeprav tvegam priganjanje urednika revije *Acrocephalus*,« se vendarle odloči Dare Šere. »Že dalj časa pripravljam

prispevek o redkih vrstah otoka Paga. Tja sem začel hoditi na dopust pred dvajsetimi leti. V času mojih številnih obiskov se je nabralo veliko podatkov, ki bodo prispevali k poznavanju ne le ptic otoka ampak tudi ptic jadranskih otokov, Sredozemlja, kjer je še veliko neznanega. Zelo si želim dokončati priročnik za obročkovalce, ki bo opremljen tudi z barvnimi posnetki peres.«

»Veste, pri nas za kakšno vrsto dostikrat mislimo, da gre prezimovat v Afriko, v resnici jo pa pozimi najdemo na Pagu,« se nasmehe Janez Gregori. Sam se želi v prihodnje bolj posvečati zgodovinskim temam. »Ukvarjam se s Scopolijevim prispevkom na ornitološkem področju, ki je neverjetno velik in v javnosti skorajda nepoznan. Opisal je ne le domače vrste ampak tudi na desetine drugih. In ukvarjal se bom s čebelarstvom.«

In ptičarski tereni, še vztrajam. »Na teren grem pa kot vedno z Daretom,« zaključimo pogovor. ●

5: Mali ponirek
(*Tachybaptus ruficollis*)
foto: Dare Šere

6: Čopasta črnica
(*Aythya fuligula*)
foto: Dare Šere

KODEKS SLOVENSKEH ORNITOLOGOV

Vsak slovenski ornitolog, opazovalec in proučevalec ptic naj:

- pred vsemi interesi zastopa interese narave in varstva ptic,
- pri svojem delu in tudi sicer ne vznemirja ptic po nepotrebnem in jim ne škoduje; prav tako naj ne ogroža drugih živih bitij in narave,
- ne jemlje ptic iz narave in jih ne zadržuje v ujetništvu,
- bo pri fotografranju ptic in narave obziren; ogroženih vrst naj ne slika v gnezdu,
- vestno beleži vsa opažanja in skrbi, da se podatki po beležkah ne postarajo,
- sodeluje s kolegi, jim pomaga pri delu in skrbi za dobre odnose z njimi.